

[15445](#)

5. Поліщук В.А., Олексюк Н.С., Лещук Г.В. Упровадження перспективи сильних сторін у практику діяльності університетів третього віку. *Соціальна робота та соціальна освіта. Наукове видання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Випуск 1 (8).* 2022. С. 136-144. [URL:http://srso.udpu.edu.ua/article/view/262684](http://srso.udpu.edu.ua/article/view/262684)

6. Соціальна робота: технологічний аспект: Навчальний посібник / За ред. проф. А.Й. Капської. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 352 с. URL: <http://librarium.freehostia.com/human/socialna-pedagogika/09/socialna-robota-tehnologichnyj-aspekt-kapska.html>

7. Тюття Л. Т., Іванова І. Б. Соціальна робота : теорія і практика : навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 574 с. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/426234.pdf

8. Шахрай В. М. Технологія соціальної роботи : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 464 с. URL: <https://studfile.net/preview/4031210/>

Антоніна Конончук

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя,
м. Ніжин*

ПОСЛУГА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДЛЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ: ЕФЕКТИВНІ ПРАКТИКИ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ЦЕНТРУ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

У статті розкривається проблема соціальної адаптації людей похилого віку. Визначено особливості соціальної адаптації як соціальної послуги. Представлено практики Територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Ніжинської міської ради Чернігівської області щодо надання послуги соціальної адаптації людям похилого віку.

Ключові слова: *соціальна адаптація, соціальні послуги, людина похилого віку, територіальний центр соціального обслуговування.*

Проблема соціальної адаптації є надзвичайно актуальною для людей похилого віку, оскільки в більшості випадків вона виступає необхідною умовою покращення соціального стану, самопочуття і цілком реальним способом збереження життєздатності людини у сучасному мінливому світі.

Значний внесок у дослідження соціальної адаптації зробили такі зарубіжні науковці як А. Шеффле, Г. Спенсер, У. Томас, Л. Гордон, Т.

Парсонс, Р. Мертон Ж. Піаже, З. Фрейд, Е. Фромм та ін. В Україні способи реалізації культурних та творчих потенціалів, можливості самореалізації особистості у похилому віці розглядали О. Бень, О. Бриндзак, М. Житинська, Т. Коленіченко, О. Новікова, Н. Романова, В. Чайковська та ін.

У соціальній роботі термін «соціальна адаптація» має психосоціальне значення і містить ті аспекти, що стосуються безумовної самоактивізації особистості та залучення до цього процесу комплексу соціально-економічних, соціокультурних, психологічних, педагогічних, медичних і соціальних засобів. Це може бути як активна соціальна адаптація, за якої особа намагається впливати на середовище, щоб змінити його та включитися до цього зміненого середовища, змінюючи деякі цінності, форми взаємодії та діяльності, так і пасивна соціальна адаптація, за якої суб'єкт не намагається змінити соціальне середовище, а поступово включається до того середовища, в якому він опиняється [2].

Характеризуючи особливості людей похилого віку, акцентуємо увагу, що в цьому віці людина стикається з комплексом проблем: фізіологічними (зміни в організмі, погіршення стану здоров'я); психологічними (самотність, невпевненість в собі, у власних силах, проблеми взаємовідносин з близькими, іншими віковими групами тощо); соціальними (обмеження соціальних зв'язків, нестача фінансів, неправильна організація побуту, відсутність цікавого дозвілля та ін.). Тому процес соціальної адаптації даній категорії населення у практиці соціальної роботи реалізується у формі надання відповідної соціальної послуги. На сьогодні ця послуга унормована і стандартизована. З позицій нормативного підходу соціальна послуга соціальної адаптації трактується як «комплекс заходів, що здійснюються протягом строку, необхідного для процесу активного гармонійного пристосування осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі осіб похилого віку, осіб з інвалідністю, осіб, які перебували у спеціалізованих або інтернатних закладах, осіб, які відбули покарання у вигляді обмеження або позбавлення

волі на певний строк, до змінених умов соціального середовища, спрямованих на усунення/приспосовування обмежень життєдіяльності для підтримки соціальної незалежності, збереження та продовження їхньої соціальної активності» [1].

Для людей похилого віку ця послуга важлива в таких напрямках її реалізації: допомога в аналізі життєвої ситуації, визначенні основних проблем, шляхів їх вирішення; залучення отримувача послуги соціальної адаптації до вирішення власних проблем, складання плану виходу зі складної життєвої ситуації та допомога у його реалізації; надання інформації з питань соціального захисту населення; представництво інтересів; надання психологічної допомоги; корекція психологічного стану та поведінки в повсякденному житті; навчання, формування та розвиток соціальних навичок, умінь, соціальної компетенції; участь в організації та діяльності груп самопомоги; допомога у зміцненні / відновленні родинних і суспільно корисних зв'язків; участь в клубах за інтересами, клубах активного довголіття, університетах третього віку, допомога в організації денної зайнятості та дозвілля; сприяння зайнятості [1].

Розглянемо детальніше одного з надавачів соціальної послуги соціальної адаптації, яким є територіальний центр соціального обслуговування, та проаналізуємо його діяльність у цьому напрямі щодо людей похилого віку, зокрема, Територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Ніжинської міської ради Чернігівської області (ТЦСО). Станом на 2023 рік його діяльність передбачала функціонування 4 відділень: соціальної допомоги вдома, організації надання адресної натуральної та грошової допомоги, денного перебування, денного догляду для дітей з інвалідністю та осіб з інвалідністю. Власне надання соціальної послуги соціальної адаптації людей похилого віку забезпечується відділенням денного перебування. Тому зупинимось на його характеристиці у цьому контексті детальніше.

Відділення денного перебування у ТЦСО користується великим попитом і кількість отримувачів соціальних послуг в цьому відділенні зростає з кожним роком. Так, якщо станом на 2018 рік у відділенні отримували послуги 333 особи, то станом на початок 2023 року ця кількість зросла до 557 осіб. Основними напрямками діяльності відділення є: фізкультурно-оздоровча діяльність (скандинавська ходьба, оздоровча фізкультура, заняття в тренажерному залі, масаж); культурно-дозвіллева діяльність (участь у самодіяльних ансамблях, танцювальні вечори, караоке, кінозал, творчі студії, хобі-групи, соціальна майстерня, тощо); клуби спілкування (бесіди, дискусії, участь в групах самопомоги); навчання основам комп'ютерної грамоти; соціально-педагогічна послуга «Університет третього віку». Переважна більшість цих напрямів містять форми і методи роботи, спрямовані на соціальну адаптацію отримувачів соціальних послуг.

Так, в межах фізкультурно-оздоровчої діяльності отримувачі послуг мають можливість займатися на свіжому повітрі оздоровчою фізкультурою. Для цього на подвір'ї установи створено спортивний функціональний простір. З 2018 р. популяризується серед відвідувачів ТЦСО – людей похилого віку такого «оздоровчого виду фітнесу на природі» як скандинавська хода, проводяться спортивні квести, спрямовані на формування позитивного ставлення до життя та власного здоров'я у людей літнього віку.

Насиченою у ТЦСО є культурно-дозвіллева діяльність. Для цього створено окремий розвиваючий та концертний простір «Кольорове життя». Цей простір дає можливість відвідувачам закладу переглядати фільми, вистави, організувати концертні програми і фестивалі, майстер-класи та благодійні ярмарки і виставки творчих робіт, влаштовувати танцювальні вечори. Кожного місяця у НТЦСО відбуваються десятки різних заходів, які дозволяють людям похилого віку як особисто реалізовувати свої нахили, проявляти здібності, таланти, так і долучатися до заходів, організованих

іншими – професійними та аматорськими колективами, організаціями, волонтерами міста (літературно-музичні дійства, концерти, вистави, вечорниці, творчі майстерні та ін.).

Важливе значення у наданні послуги соціальної адаптації людям похилого має функціонування соціального хабу «Ми разом» на базі відділення денного перебування. Це – доступна платформа для організації професійного підходу до вирішення актуальних проблем вразливих категорій населення територіальної громади. Крім цього, соціальний хаб у ТЦСО це: мультифункціональний майданчик і платформа для партнерства; комунікаційний вузол і простір для розвитку; зона психологічної підтримки і креативна майстерня; місце для відпочинку та релаксу, тобто – це майданчик-трансформер, простір якого можна змінювати за потреби. Адже тут можна проводити: конференції і круглі столи; семінари-навчання і мозкові штурми; майстер-класи і тренінги; заняття; роботу в групах самодопомоги; зустрічі з цікавими людьми; перегляди вистав та кінофільмів тощо. Для цього в соціальному хабі облаштовано коворкінг простір, релаксаційний простір та санітарно-гігієнічну кімнату.

Проте головним майданчиком соціальної адаптації людей похилого віку у НТЦСО є «Університет третього віку» (УТВ). Станом на 2023 рік УТВ відвідують більше 120 учасників – людей похилого віку. Організація роботи УТВ здійснюється на підставі та з урахування вимог Державного стандарту послуги соціальної адаптації. Відповідно, до початку навчання здійснюється визначення індивідуальних потреб отримувача соціальної послуги, складається індивідуальний план надання послуги, який містить рекомендації щодо напрямку навчання та укладається договір про отримання соціальних послуг. Повторне комплексне визначення стану отримувача соціальної послуги та фахове оцінювання його індивідуальних потреб, коригування плану надання соціальної послуги та координація його виконання, проводяться у терміни встановлені Державним стандартом послуги соціальної адаптації.

Для організації навчального процесу можуть використовуватися наступні форми навчання, що враховують потреби, фізичні можливості та особливості розвитку отримувача послуг: очна, дистанційна, мережева, індивідуальна, групова, домашня. При організації навчального процесу УТВ можна обрати одну із форм або поєднувати декілька з них.

Для ефективного засвоєння матеріалу, набуття та відпрацювання корисних навичок та вмінь використовуються різні форми занять: лекція (лекція-бесіда, лекція-дискусія та інші); практичне заняття (семінарське заняття, практичне, лабораторне); урок; інноваційні види занять (рольові ігри, круглий стіл, прес-конференція, урок відкритих думок, урок-вікторина); заняття-екскурсія; індивідуальні заняття; консультації та ін.

Таким чином, в ТЦСО (надання соціальних послуг) Ніжинської міської ради Чернігівської області створені необхідні умови для надання послуги соціальної адаптації людям похилого віку згідно державного стандарту. У відділенні денного перебування закладу систематичними є фізкультурно-оздоровча діяльність; культурно-дозвіллева діяльність; робота клубів спілкування; реалізується соціально-педагогічна послуга «Університет третього віку». Подальшого вивчення потребують такі питання як розробка методики оцінювання потреб людей похилого віку, регіональні особливості задоволення потреб людей похилого віку та ін.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт соціальної адаптації. Затв. Наказом Міністерства соціальної політики України від 18.05.2015 № 514. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0665-15#Text>
2. Лобанова А. С. Феномен соціальної мімікрії. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2004. 300 с.
3. Ніжинський Територіальний Центр соціального обслуговування: офіційна вебсторінка. URL: <https://www.facebook.com/groups/204446860140488/>